

Om Jernbaneanlæg

Taler

Anton Martin Schweigaard

Dato

14 juni 1869

Sted

Stortinget

- 1 Dette var 4de Gang, Forslag forelaa for Stortinget om Optagelse af Statslaan til
Fremme af Jernbanearbeider. De 3 foregaaende Gange vare Forslagene blevne
antagne; men første og 3die Gang vistnok ikke uden meget betydelige
Indsigelser, især første Gang, da der var Spørgsmaal om Anlæg af Jernveien
5 mellem Christiania og Eidsvold. Tænkte man sig tilbage til den Tid og spurgte,
hvorledes Sagen vilde have staaet, hvis de, som modsatte sig dette Anlæg,
dengang havde sat sin Mening igjennem, maatte man sige, at det vilde have
været meget ilde. Bortseet fra den store uberegnelige Nytte, som denne Jernvei
gjorde, havde Staten i dette Øieblik 4 Procent af sine Penge, saa man kunde sige,
10 at den eneste Opoffrelse, man havde gjort, havde været nogle Aars Rentetab,
indtil det kom saa vidt; og det var nu forvundet. Det maatte da være en klar Sag,
at de, som havde strævet for den Sag, havde erfaringsmæssig Ret.

- De samme Slags Indvendinger fremkom i 1863, da der var Tale om Drammen-
15 Randsfjordbanen. Med hensyn til Forventninger havde Stillingen visselig stor
Lighed. Uheldigvis havde vi ikke et helt Aar at paavise for den, men Taleren
troede, at den begynder omtrent som Eidsvoldsbanen. Vi talte ikke om en
Fremtidssag, men om en Sag, som vi vare midt inde i, om end ikke saa langt inde
i, at vi kunde paaberaabe os den mest positive Erfaring; men der maatte være
20 omtrent Vished for, at den vilde give Udbytte. Han vilde derfor fælde den
samme Dom om den Bane og sige: Det var dog vel godt, at de, som modsatte sig
den, ikke fik sat sin Mening igjennem; det var dog vel godt, at den blev anlagt,
naar vi nu have næsten Vished for, at den hele Opoffrelse vil reducere sig til
noget saa Lidet ved Siden af den uhyre Fordel, som ikke kan sættes i Tal! -

25

Gaaende ud fra disse Erfaringer, troede han derfor, at der var al Grund til at
antage, at heller ikke den Modstand, som nu havde vist sig mod at gaa frem paa
samme Bane, vilde vinde Medhold. Thi det var, taget fra den Side, som
fremstillede sig i den mest indlysende Form - Bebyrdelsen for Statskassen, - dog

gaaet bedre med disse Jernbaner, end man havde vovet at tro. Siden den Tid
vare adskillige Indsigelser bortfaldne; den største havde han alt nævnt, nemlig at
man jo dog havde faaet en langt bedre befæstet Indsigt i, hvad der skulde til, for
at Bebyrdelsen for Statskassen bliver moderat, og at der var Udsigt til, at denne
35 Bebyrdelse vilde ophøre inden en Tid, som ikke kunde siges at være meget lang.

Men der var ogsaa andre Indsigelser, som han erkjendte ikke vare tilstede i 1851,
nemlig den, at man ikke vilde komme ud med Overslaget. Men lykkeligvis var
den Indvending ogsaa overvunden. Man havde saa stor Vished, som i de
40 menneskelige Ting mulig, for, at der ikke var Meget at befrygte herfra. Man
vilde sige, at Taleren her ikke havde talt om Jernbanelaanet af 1858. Det var det
store, men imod det som der ingen Indsigelse; det gik ganske glat.

Men dog maatte det siges, at de Anlæg, der havde vakt mindst Indsigelse, vare
45 de, som til Dato ikke egentlig havde staaet sig bedst. Men det havde sin Grund i,
at disse Baner ikke endnu havde faaet sine Endepunkter. Det var ikke Anlæg,
hvorom man kunde sige, at Nogen for Alvor troede, at de vilde blive staaende
ved, hvad der hidtil var gjort. Banen til Sverige havde dog virkelig intet
Endepunkt; selv efterat den var naaet til Arvika, havde den kun et meget svagt
50 Endepunkt; men om nogle faa Aar vilde den have sit Endepunkt, om man vilde
i Stockholm eller i Helsingborg, og da vilde den visselig gaa ind under samme
Klasse som de to nysnævnte Baner. Den Bane var lykkeligvis nu fuldendt fra
Norges Side, og vi ventede blot paa, at Resten skulde ske fra Sveriges Side, og det
vidste vi var under Drift. Derfor kunde man trøstigt betragte det Arbejde ogsaa.

55 Taleren havde ikke draget dette Laan frem, fordi det som sagt ikke mødte nogen
Indsigelse. Paa samme Maade var det med Hamar-Elverumsbanen; den havde
baaret sig, men heller ikke mere. Men man vidste alle, at Elverum som
Slutningspunkt for Banen ikke var noget godt Slutningspunkt. Men Taleren
60 vilde sige: Faa blot den Afslutning, som her er begjært, til at gaa, saa er der al
Sandsynlighed for, at den Bane vil indtræde i Klassen af de Foretagender,
hvorom man vil sige, at de fra Bekostningens Side ikke er at regne for særdeles
meget. Den samme Bemærkning overførte han paa denne Thronhjemsbane;
thi at standse ved Støren, var noget ensidigt.

65 Altsaa, forsaavidt disse Sager havde mødt endog meget stærk Modstand, maatte
man sige, det var meget lykkeligt, at den Modstand ikke vandt Medhold. Naar vi
nu skuede tilbage, kunde vi ikke indse, hvorledes man havde kunnet paavise, at

70 man paa nogen bedre Maade kunde have fremmet Landets Tarv end netop ved disse Baner. Nu efter Tingenes Gang maatte man dog vel antage, at uagtet dette Lands store Ubekvemhed for Jernbaner var det ogsaa bestemt til at faa Jernveie i en vis Udstrækning. Det maatte foresvæve Alle som Noget, der var ganske vist.

75 Det var ganske vist, at ved Siden af den udmærkede Forbindelse, vi havde langs Kysten, var der allerede gjort Noget, som han regnede for stort, men der kunde gjøres utrolig meget mere ved at gaa frem efter en moderat Tanke, og efterhaanden som Omstændighederne tillode. Derfor vilde han haabe, at man valgte den samme Vei denne Gang ogsaa. Modstanden havde ogsaa denne Gang
80 været svagere end de foregaaende Gange; den havde været løi, og det fordi der nu var afvæbnet saa mange Indsigelser, og fordi man havde større Erfaring; det var den matteste Modstand, Taleren nogensinde havde stødt paa i disse Sager, - vidrørende bestemt fra de Omstændigheder, han havde nævnt og vidrørende fra en fælles Retfærdighedsfølelse; thi havde visse Distrikter villet have noget
85 Lignende, saa havde de altid faaet det. Saaledes havde Finmarken eller Rigets nordligste Del faaet en Dampskibsfart, som gik op i nogle og 90,000 Spd. om Aaret, og Telegrafer, og uden at det havde mødt nogen videre Modstand. De, som havde forlangt Midler til Kommunikationsvæsenet, havde faaet det. Og skulde Landet gaa frem, maatte det ske derved, at man ligeoverfor dets andre
90 Dele handlede efter samme Tanke.

Det var disse forenede Betragtninger, som gjorde, at disse Ting ikke længere vare nye, og som gjorde, at denne Modstand var saa overordentlig mat, fordi det vilde være en saa stor Afvigelse fra, hvad der hidtil var skeet, og fordi Enhver
95 havde den Bagfølelse, at skulde Landet drives fremad, maatte det ske paa disse og lignende Maader.

Disse Foretagender kunde Ingen alligevel tro kunde fremmes paa anden Maade end den, som her var nævnt; det var den Følelse, Alle havde, tilbageskuende paa
100 de foregaaende Aar, paa Tingenes indre, uimodstaaelige Virkekraft i sig selv. Man sagde: Hvad kan det skade at udsætte? Men Udsættelse var ofte en mild Form for endelig Henlæggelse. Havde man ikke faaet Eidsvoldsbanen bevilget i 1851 og istand i 1854, vilde det have været en overordentlig væsentlig Sag.

105 Taleren vilde derfor sige: Lad dem komme istand snarest muligt for Tingenes Skyld og for Sammenhængens Skyld; thi naar saadanne Arbeider vare komne i Gang, var det blotte Faktum at afbryde en Standsning, der var meget

betænkelig; Tingene vare komne i Gang, og Menneskene vare indøvede. Man
110 vilde sige: Ja, men denne Gang har man en Grund, som slaar de andre af
Marken, som er ny. Det var det, at man ikke har Penge. Men dertil vilde han
sige: Det gjaldt ikke her; man kunde med uigjendrivelig Vished sige, at den
Grund aldrig havde været saa svag som nu. Havde man da ved de foregaaende
Jernbaner bygget ved Statskassens Overskud? Nei, hverken her i Landet, eller
115 andetsteds. Man kunde ikke ordne sine Finantser paa den Maade, at man
opdyngede store Summer til Saadant; det gikk ikke saaledes til. Man arbeidede
jo i den Tanke, at Anlæggene skulde bære Udgifterne selv, og da var det en
meget rimelig Vis at sige: Faa dem færdige, thi de bære sig selv; - for en stor Del
var der ialfald Vished for, at de vilde bære sig selv. Eidsvoldsbanen bar sig selv;
120 Drammensbanen ogsaa i den Forstand, at den ikke alene bar sin Drift, men
ogsaa Renterne; man kunde sige, at den ikke bar Kapitalafdragene, men det var
en mindre Sag; havde man først faaet det derhen, at den bar Renterne, var man
paa det Flotte; det Andet var kun en Erhvervelse af Aktiver. Det var altsaa intet
Nyt i den anførte Indsigelse.

125 I 1851, altsaa 3 Aar efter den store indre Gjæring i Europa, som skadede
Finantserne meget, gikk man til Laan. I 1858 var Tilstanden saadan, at man
aldrig havde havt saa kleine ydre Forhold her i Landet ligesiden 1823. Og gik
han til 1863, troede han, at det Aar finantsielt taget stod meget svagere, end nu
130 var Tilfælde. Dette var kun kortelig angivet, men det syntes ham slaaende. En
Ting vilde han udhæve, der var decisiv, nemlig, at vore nuværende Finantser ved
Hjælp af de Midler, man havde selv under betydelige Skattenedsættelser,
rigtignok ved Siden af Forøgelser -, opviste en Afbetaling paa Statsgjældens
Kapital af omkring 800,000 Spd. i Budgetterminen. Derpaa lagde Taleren den
135 allerverdens største Vægt, thi derved var paa den paatageligste Maade vore
Finantsers Kraft godtgjort. Vore Forhold vare meget smaa, men vi afbetalte dog
paa vor Statsgjæld ca. 800,000 Spd. i Løbet af 3 Aar.

I det Punkt var vor Stilling ganske singulær; thi det var kun meget faa Stater,
140 som havde stiftet Gjæld paa det ikke alene paatænkte, men ogsaa iværksatte
Vilkaar at betale den i Tider, som for en Stat vare meget korte. Amerikanerne
havde gjort det indtil den sidste Tid; men de fleste Statslaan stiftedes med evige
Renter paa samme Maade som vore indenlandske Laan, og man betalte, hvad
man kunde.

145 I dette Stykke frembød altsaa vor Statsgjæld et Fænomen. Man vilde sige, at

dette blot var Løfter. Nei, 1823 Aars Statslaan var betalt, 1828 Aars Statslaan var betalt, Alt var betalt efter Planen. Ved Afbetalingen af de endnu staaende
150 Laan var man ved nogle kommet til det Halve, ved andre var man ikke avanceret fuldt saalangt. Derfor turde han med Vished sige, at naar man talte om Laan til Jernveie, var det i den Tanke, at det var forbigaaende Gjæld.

Nu sagde man: Her handles ikke egentlig om Statskassen, men om hvordan
155 enhver Mands Stilling er. Jo her handledes blot om Statskassen. Det var bestemt, at de og de Tolde og Afgifter skulde erlægges; Ingen skulde sige, at man havde strammet dem svært for at komme til at bygge Jernbaner. Men man sagde: Ja, men hvorledes kan dette nytte, naar der er mange private Folk, som have ondt for at betale sin Gjæld. Ja, det var saa, der var Mange, som slet ikke
160 kunde betale, men Taleren indsaa ikke, at man her kom til dem og sagde: Vær saa god, betal Jernbanerne. Man maatte holde dette fra hinanden. Naar man sagde, at denne Tid havde fine Stramninger, vilde Taleren kun sige, at under visse Stramninger bar Finantserne sig. Det var ganske sandt; alle Virksomheder og Virkemidler vare særdeles meget tiltagne, og Ingen kunde sige: Vi skal
165 forandre vor Statsplan i den Tanke, at man derved kan gjøre det lettere for de Private at betale sin Gjæld. Han indsaa ingen umiddelbar Maade, hvorpaa man kunde gjøre det lettere for de Private at betale sin Gjæld. Naar man forøvrigt sagde: Lad dette være, som det vil, vilde han dertil kun bemærke, at i 1863 lød det akkurat ligedan, og oprigtig talt havde han næsten aldrig hørt, at det havde
170 lydt stort annerledes.

Men Menneskene anskuede det Forbigangne som meget bedre, fordi de glemte det, som var ubehageligt. Derfor gjentog han, at det, som man sagde, var en ny Indsigelse, aldeles ingen Indsigelse var, og han troede ikke, denne Indsigelse
175 nogensinde kunde blive stort svagere, end den var. Man maatte altsaa fremme de Planer, som engang vare paabegyndte, i Forhold til Landets Kræfter, naar ikke stærke Grunde talte derimod.

Vi havde været yderlig forsigtige med disse Jernbaner ved bestandig at beslutte
180 saa Lidet som muligt ad Gangen. I den Følelse, at der i Menneskenes Sind blev tilbage den Tanke: "Vi kunne ikke standse her", havde vi altid været meget forsigtige og aldrig bundet os stærkt. Og den samme Forsigtighed havde ogsaa Komiteens Minoritet vist, idet dens Forslag gikk ud paa 2 Millioner. Sidste Gang var det 1 ½ Million, den derpaa foregaaende 3,600,000 Spd. og den
185 derpaa foregaaende Gang 1,200,000 Spd., saa hvis man sagde, at dette overskred

det Almindelige, kunde han aldeles ikke erkjende det. Det var at holde sig nogenlunde paa de tilvante Baner. Det var derfor, han ikke kunde indse, hvad der skulde bevæge Nogen til at forlade, halvt opgive et saa nyttigt Foretagende som det, vi her havde for os, og som man jo allerede var begyndt paa. Han havde derfor det Haab, at man vilde gaa ind paa Minoritetens Forslag, som var holdt i en saa moderat Form og havde disse stærke Grunde for sig.

(...)

Der kunde nu være Tid at gjøre nogle Bemærkninger, som ikke havde havt sin Plads paa et tidligere Stadium af Sagen, men som han efter Debattens Gang nu fandt af hovedsagelig Betydning. Man havde hidtil betragtet Linierne over Røros og Kvikne som Gjenstand for en friere Elektion, end Taleren troede, at Tilfældet var. Hvorledes vare vel de nævnte Jernbaner blevne til fra først af? Visselig ved at private Folk havde drevet paa og taget Sagen i Haand forfra. Eller var det Regjeringen, som først kom med Penge og sagde: Ville I have Jernbaner? Nei, det var Private og Kommuner, som havde anstrengt sig til det Yderste for at drive Jernbanerne igjennem. Man havde altid gjort det Krav gjældende, at disse Anlæg skulde drives igjennem af dem, som lagde for Dagen, at de havde stor Interesse i Tingen. Baade Banen mellem Hamar og Elverum og Throndhjem-Støren-Banen vare drevne igjennem paa den Maade. Kommunerne og de Private havde anstrengt sig saaledes, at Blodet sprang dem ud af Neglerødderne; havde de ikke gjort det, var ingen Bane kommet i stand. De Private havde lettet Statskassen med mange Tusinder og dannet dette Grundlag af Tyngde, uden hvilket Storthinget aldrig havde besluttet Noget i denne Retning.

De norske Jernbaner havde ogsaa en besynderlig blandet Karakter. Det var Private, der drev det, men de maatte tage med sig Andre, væsentlig Staten. Den kom derved til at bestyre Banerne. Men Forholdet var i Gjerningen et simpelt Medeiendomsforhold. Til Dato var ingen Bane anlagt uden denne nødvendige Mellemkomst af Private, naar han undtog Stykket mellem Kongsvinger og Rigsgrænsen; men selv der havde dog Private været med. En Statsbane i almindelig Betydning havde vi altsaa ikke undtagen paa dette Stykke.

Sverige havde Statsbaner efter belgisk Mønster. Der bevilgede man Penge af Statskassen og sagde: Der skal Banen ligge. Men her havde vi faaet noget Norskt ind, som alene havde gjort denne Sag mulig, og som betryggede os for mange Feilgreb, for at man ikke uden Videre dekreterede Anlæg af Snese af Mile og tog

Pengene dertil af Statskassen. Man sagde derimod til dem, som boede i vedkommende Distrikter: Læg for Dagen i Gjærningen, at I ønske denne Bane! Derfor havde vi et blandet System. Vi havde forsaavidt faaet Meget af den engelske Tanke ind hos os, men udført efter fattig Leilighed, fordi de private
230 Kræfter ikke havde været store nok. Man havde ogsaa altid været meget fornøiet med, at Staten fik Bestyrelsen.

[15. juni]

235 Taleren vilde sige: Se Throndhjemsbanen! Thrønderne drev næsten mod al menneskelig Formodning i 1857 gennem dette paa den nordlige Side af Fjeldet at faa det nordligste Stykke Jernbane, som er i Verden, og en Jernbane, om hvilken man maatte sige, at det var en besynderlig Bane; thi den havde intet Endepunkt. Thrønderne havde dengang anstrengt sig saaledes, at man maatte
240 træde til. De havde gjort sit Yderste; de havde bidraget 150,000 Spd. Nu havde de anstrengt sig lige til 250,000 Spd. forat faa en Bane, som konvenerede dem nordenfjelds, og den Bane, som konvenerede dem, var alene en Bane om Røros.

Nogle Ingeniører raisonnerede rigtignok saa: Hvad kommer det os ved? Det
245 kunde de gerne sige, hvis en Ingeniør vilde dele Samfundet i to Dele og sige: Den ene Del er Ingeniører, den anden er alle de andre. Men det kunde ikke Storthinget gjøre; thi det maatte gribe Tingen an paa den eneste Maade, hvorved man kunde faa den til at gaa. DHrr. kunde have Ret nok fra et Standpunkt; men kunde de ikke faa det til at gaa paa deres Maade, saa maatte
250 Taleren alligevel sige: De har ikke Ret.

Nu kom Thrønderne med 250,000 Spd. og sagde: Skaf os en nordenfjeldsk Bane, som fyldestgør os, og det var alene Rørosbanen. Men man sagde: Den er alene af Nytte for det Nordenfjeldske. Den Gang, da man havde besluttet
255 Anlægget af vor første Bane, som skulde være til Nytte for det Søndenfjeldske, men som dannede Udgangspunktet for hele vor Jernbaneforbindelse med det Nordenfjeldske, forudsatte man dog, at slet ikke Thrønderne vilde komme og sige: Saaledes skal den Bane ligge for at konvenere os; thi de kunde naturligvis ikke fra sit Standpunkt ville beherske den Del af Banen, som væsentlig var
260 søndenfjeldsk. Naar der nu var Tale om en nordenfjeldsk Bane, maatte man derfor ikke glemme Sagens Udgangspunkt og sige: Hvad interesserer det Nordenfjeldske os? Det er en saa liden Sag. Nei, det var ingen liden Sag dette, og man kunde ikke efter alle de Anstrengelser, som Thrønderne havde gjort, sige til

265 dem: Vi skaffe Eder en søndenfeldsk Bane. Thi saa ville de naturligvis svare, at den ikke kan tilfredsstille de nordenfjeldske Behov; man kan ikke faa en Bane, som paa en Gang fyldestgør baade de nordenfjeldske og de søndenfeldske Behov. Man havde henvendt sig til det Nordenfeldske og sagt: Her have I Aktier, saa have de nordenfjeldske Mænd svaret i Penge, og det var det eneste
270 Svar, hvorpaa Taleren her lagde videre Vægt. De havde sagt: Vi give 250,000 Spd., medens de, som vilde have Kviknelinien, havde sagt: Vi give paa udelukkende Betingelse af, at Banen kommer til at gaa gennem Kvikne, 775 Spd. - ellers Intet.

275 Havde da ikke det Nordenfeldske, saavidt de kunde, udtalt sig paa den eneste paalidelige Maade for Valget af Rørosbanen? Thi de, som havde udtalt sig for Kviknelinien, vare jo saa yderst faa mod de Andres Antal. Her laa dog den Interesse, som var den vægtigste, og vi Søndenfeldske maatte være vel fornøiede med, at vi overhovedet fik nogen Bane, om den ogsaa blev 3 Mile længere.

280 Men derpaa havde DHrr. Ingeniører ikke lagt nogen Vægt. Taleren krævede det heller ikke. Kun maatte DHrr. tillade, at Enhver herskede paa sit Felt, og om de vare noget Andet end Ingeniører, vilde de se, at de ogsaa maatte tage dette Hensyn med i Beregningen, og at det eneste Fornuftige var at lægge Banen paa
285 den Maade, som var tjenligst for Thrønderne. Det vilde Taleren høiligen raade DHrr. til, overbevist om, at det var den bedste Maade at fremme vort Veivæsen, at gjøre det, hvorfor de Fleste udtalte sig.

Men de svare: De have vistnok valgt paa en saadan Maade, som man hidtil har
290 stølet paa, men det koster saa mange flere Penge. Thrønderne kunne ikke strække sig videre end til 250,000 Spd., og man kan dog ikke fra Statens Standpunkt vente, at den skal paa de nordenfjeldske Separatinteresser ofre saa Meget som det Resterende. Men det var jo ikke Andet, end hvad vi bestandig havde gjort. Man havde anlagt Baner, som ikke havde mere end lokal Interesse
295 før, naar man saa, at Vedkommende havde gjort Alt, som efter norsk Maalestok rimelig kunde ventes.

Dertil kom i nærværende Tilfælde, at det, som man gav dem for disse 250,000 Spd., kun var 3 3/10 Mil Linie i særskilt Forlængelse. Det var saaledes ikke
300 nogen stor særskilt Bane, de forlangte, og den øvrige Del var fælles. Aldrig var et Forlangende af den Beskaffenhed før blevet afvist. Men Alle burde dog behandles lige. Gikk man ikke ind paa dette Ønske, vilde derfor Thrønderne

sige: Vi have været med paa samme Maade som Andre, og det kan derfor ikke
305 siges, at vi ere behandlede retfærdig. Dette Retfærdighedshensyn maatte Taleren
gentagende udhæve, fordi denne Bane havde en dobbelt Funktion og foruden
at interessere Thrønderne havde en langt større Bærevidde. Vi kunde derfor ikke
glemme, hvorledes Thrønderne havde anstrengt sig, uden ved en urigtig
Ideforbindelse, idet vi nemlig glemte enhver Dels Betydning ved Siden af
310 Helheden. Derfor nærede Taleren den Overbevisning, at aldrig vilde der komme
til at gaa nogen anden Bane til Throndhjem end over Røros.

Thi naar Handlingens Øieblik kom, vilde man sige: Det gaar umuligt an at
opfylde Thrøndernes Ønsker derved, at man giver dem en Bane, om hvilken
315 man maa sige: den kan være god nok som Statsbane, men til Nordenfjelds-Bane
duer den ikke; thi den rammer ikke de specielle nodenfjeldske Interesser. Man
vilde aldrig sige, at de specielle nordenfjeldske Interesser skulde glemmes; thi
Saadant havde aldrig været sagt. Man kunde udsætte Sagen, saa meget man vilde;
men han var overbevist om, at der aldrig vilde blive lagt nogen Bane uden over
320 Røros.

Men saa sagde man kanske: Denne Opofrelse er altfor stor. At paabinde den,
som gjør denne lange Reise af 40 Mil, endnu et Tillæg af $3\frac{3}{10}$ Mil, gaar aldrig
an. Men deri var der dog ikke synderlig Mening. Enhver Bane til Throndhjem,
325 som ikke fyldestgjorde de nordenfjeldske Distrikters Tarv, var forsaavidt en
forfeilet Bane.

Saa sagde man, at det var saa partikulære Hensyn, man tog ved at tage de enkelte
Interesser i Betragtning. Det var dog det Udgangspunkt, man altid havde havt,
330 og saaledes maatte det ogsaa gaa her. Kunde man komme til denne Bane paa en
billigere Maade end ved at give Thrønderne disse $3\frac{3}{10}$ Mile? Der var sandelig
meget faa Nationer, som havde faaet sine Baner paa en saa uhyre bekvem
Maade. Først da blev Spørgsmaalet nemlig stort, naar man maatte forøge
Banelinien med næsten det Halve af dens Længde. Men at denne Forlængelse af
335 $3\frac{3}{10}$ Mil skulde være nogen stor Sag - Taleren gik aldrig ind paa det.

Enhver maatte dog nu være overbevist om, at den specifik throndhjemske
Jernbane-Trafik var det Overordnede, og den gikk over Røros. Paa Røros laa
ogsaa vort store berømte Kobberverk, og det var en meget hovedsagelig Ting at
340 skaffe en Vei did. Der var ikke Ræson i noget Andet. Kun saaledes vilde Banen
kunne virke belivende og være, hvad den skulde være, en Hovedvei. At der

nogensinde med Hensyn til den lokalt thrønderske Trafik skulde kunne være Tale om en Sammenligning mellem Færdselen paa Kvikne- og Røroslinien, var
345 Taleren ganske ufatteligt. Naar man kunde gjøre en saadan Paastand, var det, fordi man sammenblandede to Ting og sagde: Hvad er den specifik nordenfjeldske Trafik i Sammenligning med Generaltrafiken med Christiania; thi det var to forskellige Ting. Men for de throndhjemske Baner var Røroslinien en hovedsagelig Ting.

350 Man glemte jo da en Ting, som ikke, uden fordi man ikke opfattede Sagen i dens Helhed, kunde betragtes som en Biting, men som i Virkeligheden var en Hovedsag for en betydelig Del af Riget. Naar man tog med det, som hørte til Generaltrafiken, og regnede det til Fordel for Kviknelinien, handlede man
355 urimeligt, fordi man naturligvis med samme Grund kunde tage Generaltrafiken til Indtægt for begge Linier; den kunde ikke tages med ved en Sammenligning mellem begge Linier. Taleren havde den Overbevisning, at til hvilkensomhelst Tid denne Sag kom for, vilde man ikke i Handlingens Øieblik kunne forglemme sig i den Grad, at man besluttede sig for en nordenfjeldsk Bane, som ved Siden
360 af at være en Gjennemgangsbane fra det Søndenfjeldske ikke tilfredsstillede de nordenfjeldske Interesser. Derfor var denne Sag saa moden og saa overmoden, som den behøvede at være, og det var visselig tilstrækkelig Grund forhaanden til, at vi, der i Sagens sidste Instants havde havt med den at gjøre, ikke havde fundet den tvivlsom.

365 Ingeniørerne havde et Standpunkt, men Stortinget et andet; det maatte afgjøre den efter det Standpunkt, at skaffe en nordenfjeldsk Bane, som fyldestgjorde det Norfjeldskes Behov. Men Taleren antog, at hvis de nordenfjeldske Mænd nu fik Efterretning om, at Banen skulde blive lagt gennem Kvikne, vilde de sige: Ja,
370 det er en stor national Sag, men det er ikke vores; det er ikke den, vi have valgt.

Taleren havde dog den Fortrøstning, at her ikke forelaa noget virkeligt og sandt reelt Valg. Dette kunde ogsaa bevises paa andre Maader. Man sagde:

Betydningen af Trafiken over Røros er ikke saa stor, at man af den Grund
375 skulde lægge Banen derover. Men det havde dog ikke været modsagt, at den var saa stor, at man maaske maatte lægge en egen Bane til Røros. Men naar Røros havde den Betydning, at der skulde kunne være Tale om at lægge en særegen Bane derhen, da forstod ikke Taleren, hvorfor man ikke skulde lægge denne Bane over Røros, men blot lade den udflyde en Sidebane derhen; det klang
380 enten som overdrevent raffineret eller som en overdreven Forglemmelse. Kunde

Nogen samtidig dekretere Jernbane gennem Kvikne og en Sidebane til Røros? Det forekom Taleren næsten umuligt; det var Noget, som kun kunde passe for de rigeste Lande, hvor man havde Raad til at være virkelig raffineret kræsen ved Anlægget af fine Jernbaner.

En Ting stod tilbage: Hvis man ikke skaffede Røros det, som var No. 1, nemlig en Jernbane, maatte man dog billigvis og retfærdigen skaffe det No. 2: en Chaussé. Dette indeholdt det alleruigjendriveligste Bevis for, at man kunde
390 gjøre med Røros, hvad man vilde; det var dog en saa hovedsagelig Del af det Parti af Landet, hvorom der her handledes, at man ved at gaa det forbi, forlod det, som for det Throndhjemske var Hovedsagen, for at følge en Tanke, som ikke hørte hjemme paa dette Sted, og som var hentet fra andre Bevæggrunde.

395 Hvorfor priste Taleren denne Sag? Fordi den var moden og overmoden. Den maatte være moden for den, som havde sat sig ind i den hele Sag. Det var aldeles indlysende, at skulde Banen oparbejdes stykkevis, tilbød alene Røros et midlertidigt Standsningspunkt, som man kunde være bekjendt af at blive staaende ved. At man forlængede Banen til Aamot, var meget naturligt, og da
400 Ingen talte derimod, behøvede Taleren ikke at tale derfor. Men naar man troede at fremme Sagen ved at bygge 5-6 Miles Bane endnu længere, tog man fejl, ialfald naar man fik Banen op til der, hvor Bandskjelnet begynder. Kunde der godt være noget Endepunkt for en Bane der? Man kunde da udsætte sig for, at Banen paa mange Miles Udstrækning til visse Tider af Aaret ingen Trafikk
405 erholdt.

Hvilket af dette man end greb til, vilde man imidlertid første Gang fremkalde Misnøie med et Jernbaneanlæg; thi at Thrøndernes Misfornøielse vilde blive stor, var klart; thi de vilde ikke faa nogen nordenfjeldsk Bane paa den Maade.
410 Men naar man førte Banen lige til Røros, fik man et Endepunkt, som kunde forsvare sin Plads. Her var ikke Tale om at uddele Gaver; men hvorfor Taleren fremholdt Røroslinien, var, fordi de lokale Interesser, som var lagt for Dagen i Gjerningen var sammenknyttet med Statens i den Grad, at man ikke kunde sondre dem fra hinanden. Vi maatte faa en Bane, hvormed Alle var tilfreds, og
415 det kunde ikke ske uden ved at gaa over Røros. Nu var det vistnok indlysende, at Kvitne, Rennebu og Opdal ikke vilde være tilfreds hermed; men sammenlignet med de nordenfjeldske Interesser var det klart, at de maatte ligge langt tilbage.

[..]

I 1851 forelaa Spørgsmaalet om at indføre Jernbaner i Norges Land som noget Nyt og Ukjendt. Det havde derfor en vis Interesse at sammenligne i Tanken, 425 hvorledes Sagen stod dengang og nu. Enhver, der havde oplevet begge Begivenheder, vilde se den virkelig betydelige Forskjel, som var indtraadt i Bedømmelsen af Tingen. Taleren skulde anskueliggjøre det. Da vi skulde bygge Christiania-Eidsvoldsbanen, vovede vi ikke engang særskilt at forelægge Amtsformandskabet at være med i Sagen, skjønt Jernbanen næsten gjennemskar 430 det hele Amt. Man følte, at det vilde være forgjæves, at man ikke kunde vente nogen stor Tilslutning, og man vovede ikke at gaa til nogen anden Kommune end Christiania selv.

Det var let at forudsætte, at Amtet og disse Kommuner, der laa ligeved Linien, 435 vilde være med, men det skede dog ikke. Man sagde, at man fik henvende sig til Private og til Christiania Kommune. Nu stod Sagen saaledes, at for de Jernbaneanlægs Vedkommende, der for Alvor forelaa, kunde man henvende sig til Kommuner, liggende lige ind i Fjeldkløfterne: Gol, Aal, Rolloug, Nore, Tolgen og Kvikne, - de vare allesammen med.

440 Nu maatte man spørge, hvorledes var dette gaaet til? Det var meget mærkværdigt, at de vare med, og de vare med paa en saadan Maade, at man maatte sige: "Hvem skulde tænke, at de skjønte denne Sags store Betydning?" Der syntes saaledes at være gjort mere for dette end for nogen eneste Ting i 445 Verden ved frivillig Beslutning.

Og gikk vi til Amtsformandskaberne, var Stillingen endnu mere slaaende. Ethvert Amt, der kun tildels havde nogen umiddelbar Nytte af saadanne Anlæg, overtog nu at betale store Summer Gang efter Gang; men kunde Noget være 450 mere overbevisende og anbefalende for, at her var Spørgsmaal om Noget, som nok var værd at gjøre noget for, end den Interesse, der vistes ved Gjerning, ved Anstrengelser og ved Opoffrelser? Det var et saa betydeligt Omslag i denne Ting, et saa stort, kunde man sige, at det ikke kunde tænkes større. Netop det samme Omslag, der var skeet i de Kommuner og hos de Personer, der privat 455 ordnede Sagen, var ogsaa skeet udenfor dem, naar Spørgsmaalet her forelaa. Dette havde ogsaa vist sig af Debatterne i disse Dage, idet disse hovedsagelig vare gaaede ud paa, at man skulde give Tid osv.; men skjønt det i selve Maaden, hvorpaa man vilde udtrykke sig, i Ord og Udtryk og Stemning var forskjelligt,

460 var dette dog i Gjerningen og Effekten det samme som at hindre Sagen, thi intet Thing kunde gjøre mere ved nogen Sag end at vise den fra sig. Det, at man sagde, vi venter dermed til næste Thing, var det Meste, man kunde gjøre for at hindre Tingen.

465 Nu kunde man sige, at dette stod ikke i Samklang med, hvad der skede udenfor; thi her gjorde man sig de største Anstrengelser. Men saa var det ogsaa i 1851. Det skede ikke enstemmig paa Thinget i 1851; det var den samme Tanke, som da - men forgjæves - stred mod Tingen, som ogsaa nu gjorde sig gjældende; at det antog denne Form, hjalp ikke paa Sagen. Man kunde vide, at denne Sag vilde
470 møde alvorlig Modstand, ligesom den under lignende Omstændigheder havde mødt det tidligere. Spørgsmaalet var, hvad der vilde blive dens endelige Udfald; men naar der spurgtes om Menneskets praktiske Dom om Tingen, vilde Taleren gentage, at Menerne havde forandret sig derhen, at dette var bleven til en særdeles stor og betydelig Ting; han vilde derfor sige, at skulde nu det indtræffe,
475 hvad der hidtil ikke var skeet, at nemlig Anstrengelserne vilde være forgjæves denne Gang, saa kunde man vide, at et saadant Bagslag aldrig vilde have gjort et saadant Indtryk som netop nu.

Skjønt deres Erfaring, der stode udenfor, kunde være fjernere, vilde denne
480 Tanke dog staa for dem, at skulde i dette Land Fremgang befordres, maatte det ske paa samme Maade som i andre Lande. Vi vare ikke saa inventive, at vi skulde kunne finde paa andre Midler til Lykke og Fremgang, end den øvrige Verden.

Taleren henvendte sig ikke til dem, der fremdeles som forhen gikk ud fra den
485 Anskuelse, at de, i stedet for at befordre burde forhindre de menneskelige Tings Udvikling det Bedste, de kunde. Istedetfor at tale til dem, som han troede ikke at kunne virke paa, vilde han henvende sig til dem, der havde vist sig at være af samme Anskuelse som han selv, og sige, at aldrig havde de, der alvorlig vilde fremme Noget, svækket sig saameget som ved at splitte sig. Taleren vilde
490 fremholde for dem, at hvis de vedbleve med denne Splittelse, vilde de formentlig virke til at faa det frem, som de Herrer ikke vilde have, og blive Forhindrere af en Sag, som de fra sit Standpunkt sagde burde fremmes.

Kilde

Storthingstidende 1869, s. 1057-1059, s. 1112-1115, s. 1176

500

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/om-jernbaneanlaeg>

505

510

515

520

525

530

535